

Blik op beton

BLANDIJNBERG IN BETON

Architectuurwandeling in Gent

De Blandijnberg — een heuvel met een hoogte van 29 meter boven de zeespiegel — is synoniem voor de Gentse Universiteit door het aantal faculteiten die er gevestigd zijn en de 'boekentoren' als ultieme baken. De toren, die zijn oorspronkelijk betonnen uitzicht terugvond na een grondige restauratie, vormt het ideale vertrekpunt voor een korte wandeling langs enkele universiteitsgebouwen waar beton een hoofdrol speelt.

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK

Henry Van de Velde – 1933-1938

Renovatie: Robbrecht en Daem architecten, Barbara Van Der Wee Architects, Architectenbureau BARO, Sum-Project, Daidalos Peutz bouwfysisch ingenieursbureau, VK Engineering en Bureau d'Etudes Greisch – 2007-...

(1) Sint-Hubertusstraat 1 – (2) Rozier 9

Onze wandeling starten we in de Sint-Hubertusstraat waar een nieuwe luifel de toegang tot de bibliotheek overdekt. Wanneer we dichterbij stappen, krijgen we een gekaderd zicht op de boekentoren en ontwaren op het dak van de leeszaal een stukje van een betonnen luifel. De luifel op het dak was in de loop der jaren verdwenen maar werd opnieuw gebouwd volgens de oorspronkelijke plannen. Nieuw is ook de Engelse koer die licht biedt aan de ondergrondse verdieping. Een van de grootste ingrepen is trouwens amper zichtbaar. In het midden van de binnentuin werd een gigantisch ondergronds boekendepot gebouwd. Via een betonnen gewelf stroomt het daglicht tot in de onderliggende verdiepingen waar in totaal 40 km boekenrekken zijn. Tijdens de renovatie werden alle boeken uit de toren hiernaartoe verhuisd, de meest kostbare werken zullen er ook blijven.

De toren is een betonnen boekenkast van 64 meter hoog. Tussen de vier kelderverdiepingen en een prachtige belvédère zitten twintig verdiepingen, met verdiepingshoogtes van 2,20 m zodat men overal gemakkelijk aan de bovenste boekenplank kan. Een toren is geen ideale opslagplaats voor boeken is, maar van de Velde hield daar in de oriëntatie rekening mee. De kokers voor de trap en lift blokkeren het felle zuiderlicht, terwijl de boekenrekken zo gericht zijn dat de zijpanelen op het oosten en westen uitgeven, waardoor enkel op het noorden een rij boekenruggen aan het licht blootgesteld zijn. Bij de renovatie wordt er een box-in-box-systeem toegepast, zodat het klimaat geoptimaliseerd kan worden voor de preservatie van boeken.

De betonnen schil van de toren werd opgetrokken met behulp van een klimbekisting. De bekisting met een beperkte hoogte werd na het storten en uitharden van het beton telkens verdieping per verdieping omhoog gebracht. De betonnen wanden van de toren hebben slechts een dikte van 20 cm. Om stabiliteitsredenen werd de wapening zo ver mogelijk naar buiten geplaatst. Hierdoor was de betondekking van de wapening amper 1 cm, waardoor er snel corrosie optrad door carbonatie van het beton – een verouderingsfenomeen dat in de jaren dertig nog niet bekend was. Tijdens de restauratie werd het gecarbonateerd beton met water onder hoge druk afgespoten en er werd een nieuwe laag beton aangestort. Voor het opnieuw opstorten van de buitenste laag werd er zelfverdichtend beton gekozen, gezien het niet mogelijk was om te trillen door de geringe aanstortdikte van 4 à 5 cm en de aanwezigheid van een wapeningsnet.

De imponerende belvédère is bijna mythisch door een aantal stadslegendes die de ronde doen. Het strafste verhaal is echter waar. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de Boekentoren door het Duitse leger bezet. De belvédère werd gebruikt als uitkijktoren en als basis voor hun afweergeschut. Toen de Duitsers de aftocht bliezen, wilden ze om te vermijden dat het luchtafweergeschut in handen van de bevrijders zou vallen, de bovenste verdiepingen opblazen. Na bemiddeling door de bibliothecaris zagen ze van dit plan af, al werd het afweergeschut zelf wel tot ontploffing gebracht. Het waterbassin, bovenop de belvédère, dat voor brandbestrijding ingezet kon worden raakte hierbij onherroepelijk beschadigd. De waterinsijpeling zou de toren decennia later nog parten spelen.

VANDENHOVE-PAVILJOEN

Charles Vandenhove en Prudent De Wispelaere – Bureau Bouwtechniek – 2012-2017

(3) Rozier 1

In de schaduw van de toren, op de hoek van de Rozier en de Sint-Pietersnieuwstraat staat het Vandenhove-paviljoen. De Luikse Architect Charles Vandenhove (1927-2019) schonk voor zijn dood een belangrijke collectie kunstwerken aan de Universiteit Gent. Hij stelde ook middelen ter beschikking voor de bouw van een studiecentrum, dat hij samen met Prudent De Wispelaere ontwierp. Het gesloten volume heeft een plint in natuursteen en is daarboven bekleed met prefabbetonplaten met uitspringende naden. Op het dak staan vier met zink beklede daklichtstroken die de bovenste tentoonstellingszaal zenitaal verlichten. Na een eventueel bezoek – de betonnen trap(penkoker) is ook de moeite waard – slaan we linksaf de Sint-Pietersnieuwstraat in op weg naar het UFO.

UFO – UNIVERSITEITSFORUM

SBA - Stéphane Beel Architects – XDGA - Xaveer De Geyter Architects – 2001-2009

(4) Sint-Pietersnieuwstraat 33

Het Universiteitsforum omvat het grootste auditorium van de universiteit, een parkeergarage, een foyer en kantoren in een volume van ongeveer 100 bij 30 meter. Aan de straatzijde presenteert het zich als een glazen volume waaruit de toegangen gespaard zijn, met een monumentale trap aan de kant van de Vooruit. Grote dallen in gepolijst beton met uitgesproken granulaten, voor trap, toegangen en foyer, laten binnen en buiten naadloos in elkaar opgaan. Het auditorium is in de gevel herkenbaar door het grote vlak in prefabbeton dat licht uit de gevel springt. Door het zandstralen van de multiplexplaten voor de bekisting heeft het betonoppervlak een uitgesproken houttekening. Bovenop het dak staat een glazen volume dat knipoogt naar de vormgeving van de voormalige drukkerij Dagblad Vooruit aan de overzijde van de straat. In dat volume kan de guillotinewand die het auditorium opdeelt opgetrokken worden – in neergelaten toestand ontstaan twee auditoria voor 610 en 396 personen. Langs de kant van Kunstencentrum Vooruit en aan de achterzijde is de sokkel uitgewerkt in een prachtige claustra van zwart gepigmenteerd prefabbeton.

STUDENTENRESTAURANT DE BRUG

*Dierendonckblanke architecten – L.U.S.T. Architecten –
2014-2021*

(5) Sint-Pietersnieuwstraat 45

We keren op onze stappen terug en vinden rechts van het UFO de meest recente toevoeging aan het patrimonium van de Universiteit Gent.

Resto De Brug werd gerenoveerd en uitgebreid met een volume waar de betonnen kaders beeldbepalend zijn. Verder vallen ook de geglazuurde tegels op waarmee de dagkanten, plafonds en de doorgang voor de trappen afgewerkt zijn. Het loont de moeite om even naar de achterzijde van het gebouw te lopen waar achter een ter plaatse gestort betonskelet een dubbele trap het gebouw verder ontsluit.

FACULTEITSGEBOUW VAN DE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

Raoul Brunswycken Odon Wathelet – 1975-1978

(6) Hoveniersberg 24

Het Faculteitsgebouw is een van de meest markante voorbeelden van brutalisme in Gent. Om dit project te bereiken dalen we vanaf de Sint-Pietersnieuwstraat de Hoveniersberg af – al laat het spel van de terrassen zich het best lezen vanaf de Muinkkaai aan de overzijde van het water. Omdat het gebouw nabij de Sint-Pieterskerk opgetrokken werd, moest hoogbouw vermeden worden. Daarom viel de keuze van de architecten op 'patio- en terrasbouw'. Het palet aan gebruikte materialen werd bewust heel beperkt gehouden om de soberheid en zuiverheid van de vormgeving te beklemtonen: architectonisch beton (mogelijk met modulaire prefabricatie), siermetselwerk in roodbruin genuanceerde gevelsteen, beglazing en beplanting. Binnenin werd op de begane grond gekozen voor een heel vrije, open planindeling wat aansloot op het concept van een 'wandeluniversiteit' en het universiteitsgebouw als ontmoetingsplaats. Om die reden werden ook heel wat buitenruimtes voorzien zoals binnenkoeren en terrassen.

Doordat de grote terrassen en uitkragende luifels meer op zijn plaats zouden zijn in de tropen dan in Gent, doet het verhaal al jaren de ronde dat het oorspronkelijk ontworpen zou zijn voor de Belgische kolonie – of een ander Afrikaans land. Hoewel deze 'urban legend' wijdverspreid is, konden we bij een navraag bij het archief geen geschreven bronnen terugvinden die deze versie staven.

FACULTEIT ECONOMIE EN BEDRIJFSKUNDE

SBA - Stéphane Beel Architects – XDGA - Xaveer De Geyter Architects – 2006

(7) Tweekerkenstraat 2

In het masterplan was de oude kerkwegel heringericht om beide gebouwen van de faculteit Economie met elkaar te verbinden. Gezien deze verbinding niet gerealiseerd werd, lopen we via de Sint-Pietersnieuwstraat naar het Sint-Pietersplein en slaan de Tweekerkenstraat links van de Sint-Pieterskerk in. In die straat zien we de soberste gevel van het meest recente gebouw van de Faculteit Economie, de barokke kerk wordt in de vliesgevel gereflecteerd. De twee andere gevels bezitten daarentegen een enorme expressiviteit die ingegeven is door de context en oriëntatie. Doordat de funderingen van de oude kerk langs de zijde van het oude economiegebouw (cf. supra) de footprint beperkten, kreeg de gevel spectaculaire wigvormige uitkragingen. De twee vierendeeligers die dit mogelijk maken krijgen stabiliteit door de betonnen lamellen in de oostelijke gevel en een betonmassa in de westelijke gevel. De oostelijke gevel haalt zijn uitdrukking uit de zonnewering onder de vorm van massieve verticale lamellen. Het samenspel van de noordelijke en oostelijke gevel kan – net als het vorige project – het best bekeken worden vanaf de Muinkkaai.

KAART

- (1) en (2) Universiteitsbibliotheek
- (3) Vandenhove-paviljoen
- (4) UFO – Universiteitsforum
- (5) Studentenrestaurant De Brug
- (6) Faculteitsgebouw van de Economische Wetenschappen
- (7) Faculteit Economie en Bedrijfskunde

Tekst en foto's: Arnaud Tandt

Bronnen:
www.vai.be/gebouwen
inventaris.onroerendergoed.be